

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 2.

Laupäeval, 4. jaanuaril 1922. [vebruar] V aastakäik.

Sisu: Niklus: Mõned puudused sõjawäe majanduse alal, mis tingimata kiiret korraldust nõuavad. — I. Martins: Puudused sõjawäe majanduse alal. — D. Lebedew: Kindral Bernhardi tulewiku sõjast. — Kuusekänd: Inglis kahurväeteaduse põhiprintsiibid. — E. Tambe k: Sõdurite õpetamisest kahurwäes.

Mõned puudused sõjawäe majanduse alal, mis tingimata kiiret korraldust nõuavad.

Et meil juba kaks aastat rahuaeg on olnud, oleks sooviwaw, et saaks sõjawäe majandusepidamise päale rohkem tähelepanu juhitud ja selle lihtsustamise kallale asutud. Kõik, mis meil praegu majandusliselt on, on osa endisest Wene ajast ja meie oma poolt paari aasta jooksul juurde töötatud, kuid tegelik elu näitab, et siin peaks kõik ajakohaselt ümberlooma, selleks wõiksid keskasutused mõne wäljamaa sõjawäe majapidamise korra, mis meie oludele wastaw, ümbertöötada, ja see kawa tuleks wäeosadele tutvustamiseks ja läbiwaatamiseks saata, arwamiste awaldamiseks, päale selle wõiks mõne wäeosa juures katsed teha wäljatöötatud projektiga ja ainult siis katsuda seda üldiselt ellu wiia. Mina omalt poolt oleks soovind ka allpool toodud näited majanduse alal arwesse wõtta ja ka teiste juhtiwate majandusliste jõudude arwamist kuulda „Sõduri“ weergudel.

Kõige suurem ja tähtsam wäeosa alal on toitlustamine, ja iseäranis häda näewad need wäeosad, kes 100 wersta pikkusel joonel piiriwalwes seisawad. Walwurid on asetatud gruppide kaup, 4—6 inimest grupis, ja kui veel niisuguseid grupe on mõnikümmend, siis tuleks roodus olewate sõdurite tarwis saadud produktid mitmekümnesse ossa ärajagada, kuid wähe arwu meeste päale jagamisega saadud produktidest ei oska sõdurid nõnda hästi toitu walmistada ja tuleb pool söömata olla, ka ei saase suguse wäheste toiduainete wedamise ja wälja-

kaalumise juures seda nõnda korraldada, et midagi kaduma ei läheks, keegi peab siis selle toiduainete puudujäägi all kannatama — saaja ehk wäljajandja (wiimase all tuleb mõista rooduülemat, kes produktide eest seaduse järele wastutaw on), seesuguste juhtumiste ärahoidmiseks on ikka wähekaalu arwu wäljaandmine, mis tuntawalt sõduri toitlustamise päale mõjub. Sest seadus ei tunnista ei polgus ega ka roodus toiduainete wähenemise %%. Teiseks, kauge maa pärast on wõimata ühe ehk kahe päewa päale produkte wäljaanda, waid peab tingimata kõige wiie päewa jaoks wäljawõtma. Et toored ained, nagu liha, isegi kapsad jne, halvaks minemist kardawad, iseäranis suwel sooja ajaga, siis on harilikud nähtused, et kui produktid kohale jõuawad, on kindlasti üks osa nendest juba tarwitamiseks kõlbmata ja tuleb ärawisata, selle tagajärg on jällegi sõdurite puudulik toitmine.

Neid ja palju teisi halbu külgi arwesse wõttes, mis produktide saamise ja wedamisega ühenduses, tekib sõdurite hulgas nurin halwa toitlustamise üle. Et seesugust asja kõrvaldada, soowitaksin sellel alal kindla toiduraha määramise, kohalisi turuhindu silmaspidades. Seesugune norm wõiks iga kuu uuesti awaldetud saada, kui peaks toiduainete hind kõikuma. Toiduainete muretsemiseks peaks täieline wabadus antama wäeosadele, kes, kohalisi olusid arwesse wõttes, wõiksid muret seda neid toiduaineid, mida kõige kasulikum ja otstarbe-

kohasem koha pääl võimalik saada on, pääle leiwa, suhkru ja tangu, mida wõiks Intendatuuri kaudu saada, kui neid sel teel odawalt on võimalik muretseda, ehk kui ka sõjaaegsete tagawarade uuendamine seda nõuab. Arusaamatuste ärahoidmiseks toiduvalmistamise alal roodudes wõiks olla walitud kolmeliikmeline roodu kontroll, kes kohapääl kõik läbiwaataks ja kontroleeriks. Siis oleks ka wäeosade toitlusaruanded lihtsad, kuna nüüd sellel alal väga keerulisi kombinatsioone tuleb teha, iseäranis kui aseaineid peab tarwitama. Ei oleks tarwis mingisuguseid maksu ja rahajagamise lehte riigikontrolli saata, küllalt oleks juba sellest, kui toidul olewate päewaleht saaks sinna saadetud.

Majandusliste aruannete lihtsustamist ja ajakohaseid olusid silmaspidades, peaks nüüdseid tubaka, palga, seebi ja pesupesemise rahad ära kaotetama ja selle asemele andma sõdureile mitte palka, waid n. n. taskuraha, kus oleks nüüdseid palga, tubaka, seebi ja pesupesemise rahad sisse arwatud; igäühele on selge, et 6 mrk. päewas ei ole kellegi palk, waid ainult taskuraha, siis oleks ka tarwiik seda kohase nimega nimetada, taskurahaks ehk kuidagi teisiti. Kui taskuraha norm kõiguks, turuhindu silmaspidades, siis wõiks ka jälle uus taskuraha norm awaldetud saada. Tarwitusel olewad rahajagamise lehed 3 eksempl. kokkuseadida iga grupi järele eraldi,—nõuab palju kantselsei waewa ja kulu riigile, ka on ta tülitaw igäühele, kellel wähegi tuleb nende lehtedega tegemist teha.

Warustus peaks wäljaantama üks kord aastas ja kõigile sõjawäelastele ühekorraga, nüüdne wäiksel arwul wäljaandmine on sootumaks halb kord. Ei ole võimalik wastutawail ametnikkel kõike kontroleerida, ja iseäranis riidewarustuse wäljaandmisel ja selle kandmise aja reguleerimisel wõiwad juhtuda suured kuritarwitused, mida raske on kätte saada, seda enam, kui rooduülemad majanduslisel alal küllalt wilunud ei ole. Sagedased sõdurite ümberpaigutamised ühest wäeosast teise teewad seda weel raskemaks.

Kõik warustus peaks saama kandmise aegadesse jagatud ja jääks pääle tähtaja wäljateenimist sõduri omanduseks. Mingisuguseid kaltsukorjamisi ei oleks tarwis, sõdurid saaksid palju wiisakamalt riides olema, igäühel oleks hool, et tema riidewarustus hoitud ja õigel ajal parandatud saaks, teades seda, et see tema oma on ja rohkem temal lootust saada ka ei ole. Meie sõjawägi ei ole weel nõndakaugele arenenud ja wäljakaswanud, et iga sõdur, praeguse korra juures, riidewarustust hoiaks nii kui siis, kui ta

teaks, et see tema isiklik warandus on, sellele wäärnähutusele aitawad ka kaasa praegused, wastupidamise poolest mitte küllalt oma nõuetele wastawad, wäljaantawad riided.

Eesti saabaste materjaal on wilets; on juhtumisi, kus saapad ainult paar kuud wastu peawad, et aga sõdur paljajalu käia ei saa ja teda selles süüdistada võimalik ei ole, tuleb ikkagi temale teised saapad wäljaanda, kõiksuguseid akte ja juurd-lusi tehes, mis riigile küllalt kallis maksma tuleb. Wõiks sõdurile saabaste muretsemise raha wäljaanda, kohalusi hindu ja riigiile saabaste valmistamise juures wäljaminekuid silmaspidades, seda muidugi ainult nendele, kelle kohta otsekohene ülemus leiab võimaliku olewat. Siis ei oleks mitte nõnda palju lagunend saabastega mehi, sest iga sõdur muretsesks omale ikka enamwähem kõlbulikud saapad, omast taskust waheraha juurde lisades; kel seda võimalik ei ole, sellele wõiks saabaste wäljaandmine endise korra järele sündida. Seesugust korraldust wõiks ka muu warustuse kohta käsitada.

Nüüdne rahasummade nõudmine iga grupi pääle eraldi 3 eksempl. peaks ära kaotetama. Oleks soowitaw ühe ületuldise awansi wäljaandmine, missugune summa saaks iga kuu 1-seks päewaks automaatsilist awatud kohalises renteis, mõõdalainud kuu kulusid silmaspidades; kui awatud summast ei jatku, kannab wäeosas ülem Warustuse Walitsuse ülemale põhjused ette, ja selle korraldusel määratakse täiendaw krediit ilma mingisuguse iseäralise rahasumma nõudmiseta. Erakorraliste kulude pääle tuleks nõuda raha iseäralise ettekandega, ettetuues Warustuse Walitsuse ülemale põhjusi. Ka sel juhtumisel ei oleks tarwis eelsumma nõudmisi 3 eksempl., küllalt oleks War. Wal. ül. wahekiri selleks, et ühisest awatud eelsumma awansist seda summat äratarwitada. Tähtajalised kulud, nagu palgad, elukalliduse lisad, toidu, seebi, tubaka, suhkru, komandeerimise rahad, perekonna abirahad jne., tulewad ikkagi wäljamaksta, kas ühisest awansist üheainsa rahajagamise lehe järele, ehk, nagu praegu tegelikus elus on, 10 jagamise lehe järele, igäüks 3 eksempl., mis lõpmata palju tööd ja waewa nõuab. Isegi nõnda kaugele oleme jõudnud sellel alal, et Sw. Korterit ja Ehituse osakond nõuab ohwitseride ja ametnikkude nimeliste eelsummade sisseandmist korteri, kütte ja walgustuse rahade pääle, kui siis ükskord see raha assigneeritakse, on mõni ohwitser ülewiiudud teise wäeosas, kes eelsumma nõudmise kokkuseadmise aeg wäeosas wiibis, ja teisest wäeosast teine tema asemele ületoodud, ja seda raha, mis

ülejäädina jäi, ühe ohwitseri wäeosast lahkumise tõttu, ei saa uuele ilmunud ohwitserile wäljamaksta, waid tuleb renteisse tagasimaksta krediidi uuendamiseks, ja uuesti peab seesama summa, sellesamas suuruses, wäljanõutud saama, ja kõik see sünnitab ainult üleliigset kirjawahestust. Oleks soowitaw ja otstarbekohane kindlate rahasummade määramine majanduslisteks otstarweteks, mida ühisest awatud awansi summast tarwitada wõiks. Sest praegu korduwad seesugused juhtumised, et kassaraamatu järele seisawad miljonid, kuna mõnda marka kulutada ei saa, selleks puudub sellekohane krediit. Ühele wäeosale sai jaanuarikuul käesolewal aastal awatud S. w. War. Wal. Rahaasjanduse osakonna poolt awans toiduainete ja kraami wedamiseks maksukäsu järele — 400 marka, kui seda summat ligemalt waadata, siis ei oska mina küll selle summa tarwitamise kohta, tema suurust arwesse wõttes, midagi juurde lisada. Kas ei lähe selle eelsumma nõudmine ja järjelik aruandmine kallimaks, kui awatud krediit.

Raha äratarwitamise üle kuu jooksul wõiks kokkuseadida üleüldine aruanne, kus oleks äranäidatud lahtrites igasuguste wäljaminekute pääle summad iseäraldi gruppide järele, ja, et selgemat pilti saada wõiks, ka äratarwitatud kuu jooksu summadele weel „lõppu“ juurdelisada wäljaminek aasta algusest pääle, see kõik kujutaks meile sedasama, mis nüüd paarkümend aruannet näitawad. Sellele aruandele peaksid kõik tõendawad dokumendid raha wäljamineku üle kaasalisatama. Kuukommisjon koha pääl kontroleeriks selle läbi, wõrre des raamatutega, kinnitaks oma allkirjadega ja saadaks riigikontrolli, sellega oleks ka täieline eelkontroll koha pääl ja kõik aruanded möödaläinud kuu eest kontrolli äraantud. Kuukommisjon wõiks olla kuuendamal wõi kaheksandamal kuupäewal; selleks ajaks oleks ka kõik rahajagamise lehed majanduse jaoskonnas tagasi, ainult palgamaksmine oleks siis kohasem 25-mal kuupäewal, et wõimaldada sellega rahajagamise lehti õigeks ajaks komisjoni rewideerimise päewaks tagasi tuua.

Majanduslised päewakäsud wõiwad sootumaks ärajäada, s. o. äraiganend kord, mis ainult igasuguseid wigu ja arusaamatusi tekitab. Kõik raamatud peaks peetama dokumentide põhjal: sest millalgi ei jõua mitte nõnda kaugele, et päewakäsk saaks kohe warustuse wäljaandmise juures awaldatud, waid ikka ilmuwad päewakäsud mõni aeg tagant järele.

Wäeosa ülema päält peaks täiesti wastutus

majanduslisel alal ärawõetud saama ja sellel alal täieline wastutus anda majanduse ülema kätte. Wäeosa ülema ja majanduse ülema wahekord oleks nõndasama, kui nüüd diwiisi ülema ja Diwiisi Intendandil. Wäeosa ülem wõiks ainult nõuda et kõik korras oleks. Ka roodude ülemad peaks majanduse ikke alt wabastatud saama ja sellel alal määrata wastutawaks isikuks roodus warahoidja, kes allub majanduse ülemale.

Sõduri ülewiimisel ühest wäeosast teise ei oleks tarwis mingisuguseid palga, toidu atestaate ja warustuse lehti, selle aset wõiks täita nüüdne sõdurite teenistuse ja warustuse raamat, mida ainult asja kohaselt ja wastawalt tuleks täiendada, ja kõik peaks sellel alal selles raamatus märgitud olema. Sõduri lahkumisel wäeosast kannab rooduülem wäeosa ülemale raportiga ette, äranäidates, mis ajast mis ajani on sõdur warustatud palga ja toidurahaga; see awaldetakse reajaoskonna päewakäsus, samutigi see, missugune warustus sõduril käes on, majanduse jaoskonnas olewast wararaamatust wäljakirjutamise otstarbeks, samasuguse korra järele saab ka sõdur uuel teenistuse kohal toidule, palgale ja warustusele arwatud.

Kommisjonid oleks tarwis wiimse wõimaluseni ära kaotada ja anda majanduse ülemale ehk wastutawale isikuile sellel alal õigused. Kõik seesugused komisjonid, mis wäeosades warustuse alal, on suuremalt jaolt ainult kaitse neile isikuile, kes seaduse ees wastutawad on; lõpuks nende komisjonidega ikkagi midagi kätte ei saada, ainult riwohwitserid kistakse eemale nende pääülesannete juurest. Pea igas wäeosas on iga päew üks osa ohwitseri igasuguseis komisjones, isegi karauli teenistusse ei leia enam keda määrata. Et meil rahuaeg on juba kaks aastat kestnud, siis peaks kõik õnnekütid ja mitte-kohased, kes weel ehk on wastutawail kohtadel, tagandetama ja nende asemele kohalikke usalduswäärilisi jõude paigutatama.

Sõjawäelist majapidamise süsteemi tuleb igakülgelt lihtsustada, et kergem arusaada ja äraõppida oleks. Ei oleks tarwis mingisuguseid üleliigseid wormitaitmisi, nagu see iseäranis moodis oli endises Wene sõjawäes. Kui meil kõiki neid raamatuid ja aruandeid, mis majanduslisel alal tuleb pidada, waatad, siis ei ole imestada, kui wilumata ohwitserid ja ametnikud wastutawail kohtadel ei jõua omale alluwaid ametnikke kontroleerida ja sellel alal oma tööga maha jääwad, millest ka wiimati kuritarwitused wäljakujunewad.

N i k l u s .

Puudused sõjawäe majanduse alal.

Arwamised Niklus'e wäidete puhul.

Kes wähegi Eesti sõjawäes majanduse alal on töötand, see teab ka wäga hästi, kui raske, wastutaw ja keeruline asi see on. Niikaua kui meil niisugune raamatupidamise süsteem on, ei wõi juttugi olla selle asja lihtsustamisest, waid see läheb, nagu elu näitab, weel keerulisemaks. Raamatute, aruannete jne. lehtede wormide arw sellel alal, mis igas üksikus wäeosas, kus oma majandus on, peetud peawad saama, u'atab üle 60 (loe kuuekümne). See suur arw worme ei täida ega rahulda weel kõike seda, mis tegelik elu nõuab, sest need raamatud on nii keerulised, et ilma abiraamatuteta, mida iga wäeosa kantselei kodusel teel asja lihtsustamiseks ise wälja mõtlema peab, kuidagi wiisi läbi ei saa. Seda wõib iga wariem majanduse jaoskonna kirjutaja, kes toitlus- wõi kraami laual töötab, suurelt ja laialt selgeks teha ja tõendusi tuua. Isiklikult neid asju järele waadates selgus, et abiraamatud täiesti tarwilikud on ja ilma nendeta kõik see 60 wormiline raamatupidamine kokku wariseks. Seda abiraamatupidamist tuleb ainult, kahjuks, hääks kiita, sest wäeosad, kus sõja ajal päewas mitmed kümned rahwawäelased läbikäisid, s. o. juurde tulid ja ära saadeti, ei oleks kuidagi ilma tähendatud abiraamatuteta omi seaduslikke raamatuid korras pidada suutnud. Ülal tähendatud raamatupidamise süsteemi silmaspidades ei kõlbaks muust pahesti enam kõneledagi, ja need wõiks ainult siis kõrwaldetud ja lihtsustatud saada, kui meil sõjawäe uus ja lihtsam raamatupidamise süsteem tarwitusele saaks wõetud.

Niklus'e arwamise järele tuleks keskasutustes lihtsam sõjawäe majapidamise kord wälja töötada ja wäeosadele tutvustamiseks saata. See on minu arwates mitte kohane, sest need raamatud ja wormid on ju keskasutuste poolt wälja töötatud ja ei ole ju ka täielikult Wene ajast, kuid nendega suurendeti weel Wene aegset raamatuja arwepidamist. Minu arwates tuleks teataw aeg anda kõigile wäeosa majanduste ülematele, mille jooksul nemad kõik puudused ja hääd küljed praeguse sõjawäe majapidamise üle oma wäeosa kohta kokku wõtaks; majanduse ülematel tuleks silmaspidada roodude, raioonide jne. üksuste ülemate seletusi sellel alal, mis koosolekute ehk kirjaliku arwamise awaldamistega wõiks teostatud saada, arwesse wõttes, kus ja kuidas wäeosa paigutatud on. Paäle teatawa aja tuleks Warustuse Walitsuse ülemal intendantide ja

kõigi üksikute wäeosade majanduse ülemate üldine koosolek kokku kutsuda — ei ole neid ju wäga palju, — kus siis see majapidamise süsteem harutusele tuleks wõtta ja kõik wastu wõetud resolutsioonid üldisse protokollis märkida. Tähen-detud protokollis põhjal tuleks komisjon diwii-side esitajate osawõtmisel määrata, kes seda asja siis mõne wäljamaa majapidamise süsteemi järele ehk mõnel muul teel lihtsustaks, kuid tingimata kõik protokollis üles wõetud resolutsioonid arwesse wõtaks.

Pea weel tähendama, et ülaltähendatud majanduse ülemate koosolek ei wõi ju kuigi kaua kesta, sest igaüks tuleb kohale juba walmis materjaliga. Koosolekul tuleks kõige rohkem nende majanduse ülemate seletusi arwesse wõtta, kes Eesti Wabariigi algusest sellel alal on töötand. Koosolekul oleks siis kõik materjal käepärast, s. o. nende wäeosade arwamised, kes asuwad koos, ja ka nende, kes on üle tuhande werstade laiali pillatud. Lahkmõtted koosolekul wõiwad otsustatud saada katsele wõtmisega.

N. on wist unustand, et sõjaministri päewakäsu № 61 — 1921. a. põhjal wõiwad kõik sõdurid raha saada, kus nemad toiduaineid ei wõta. Imestama paneb, mispärast siis N. wäeosas raha ei anta, waid halwaks läinud toiduaineid wälja jagatakse. Sõdur selle toidurahaga, mis sõjaministri päewakäsuga on määratud, peaks täielikult wälja tulema ja näljast ei peaks juttugi olema, näituseks: sõdur, kes piiriwäe rannawalwes teenib, saab (wõtame wiimase toiduhinna) 53 mk. päewas $\times 30 = 1590$ m. kuus, 3 mk. päewas tubakarahaga $\times 30 = 90$ mk., 28 mk. kuus seebiraha, pesu pesemiseks kuus 40 mk. ja 200 mk. palk kuus (reamees), s. o. kuus kokku 1948 m. Pääle selle on igal sõduril prii korter, küte, walgustus, saunaskäimine, riided, kõige warustuse parandamine, saapamaäre, arstiabi, ajalehed, mitmesugused pidustused sõdurite kodudes, spordiriistad jne. maksuta tarwitada. Ka söök tehakse walmis, kui sõdurid koos elawad.

Ühte peame silmas pidama, et sõdurid on kõik noored mehed, nemad ei teeni, waid õpiwad oma isamaad kaitsma, ei saa selleks ainult sõjalist kaswatust, nagu seda arwatakse, waid täiendawad ja arendawad endid mitmesuguste eluraskuste wastu. Kes teeb sõjawäeteenistuse korralikult läbi, see waatab ka selgema ja julgema waatega elule wastu.

Wõtame näituseks ühe õpetaja ülikooli haridusega, kuid kellel eksam tegemata, mille tõttu tema II järgu õpetaja on, oletame, temal on naine, 2 — 3 last, kellest juba kaks koolis käivad, s. o. kokku 4 hinge. On veel juhtumisi, kus naise või mehe wanad wanemad ka toita on. Kui neile ainult sõduri toiduraha võtta, siis teeks see $1590 \times 4 = 6360$ mk. kuus söögi- raha, pääle selle laste kooliraha, raamatud, riided, korter, küte, walgustus, ajalehed, saun jne., nii et kui tema sõduri moodi tahaks elada, siis peaks tema kaugelt üle 10.000 mk. kuus saama, kuna tema 5300 mk. kuus saab. Wõtame veel teise näituse: kojamehe, kes samasugustes oludes elab kui õpetaja, ka oma lapsi peab koolitama jne., 8 tundi päewas tööd peab tegema — ja tema saab palka 2900 mk. kuus. Ütelgu nüüd veel arusaaja inimene, et sõdurid nälga kannatawad, või nurisewad. Arwan et ülaltoodud näitused küllalt selget keelt räägiwad ja paberil selle pääle enam raisata tarwis ei ole. Seda julgen kindlasti tõendada, kus sõdurid üldisest katlast sööwad, ning kui siis sääl peaks toidu üle kaebtusi ilmuma — siis ei ole sääl mitte õhk pikanäpumeestest küllalt puhas. Kui need toiduained kõik katlasse panna, mis seaduses lubatud, siis on alati supi asemel pudru. Kahjuks ei võeta wäeosades kontrollkeetmisi ette, nagu seda 3. diwiis toimetab, mis wäga häid tagajärgi annaks.

N. arwamise järele tuleks kohaliste hindade järele iga kuu toiduainete hind kindlaks määrata. Minu teada ei ole toiduainete hind mitte alaline, waid see määratakse sõjaministri päewakäskudega, turuhindu silmaspidades, perioodiliselt kindlaks. Sellest et või juttugi olla, et igale wäeosale oma toiduhinnad määratud saaks, see raskendaks veel rohkem keskastutustes arwepidamist ja nõuaks ilmaaegset tööjõudu. Mis puutub üleüldse „N“ uutesse kawadesse, siis leiaks sinna palju ütelda, kuid see oleks jällegi asjata paberiraiskamine, sest ajakirjanduses, olgu see „Sõduris“ ehk mujal, raamatute worme harutusele võtta — oleks kui ane selga wesi.

Ühte pean siiski N. kirjatüki kohta ütleva, et ka temal õigus on, kui soovitab meie majapidamise pääle sõjawäes rohkem tähelepanekut pöörata. Et see N. poolt just selles mõttes „Sõduris“ on kirjutatud, siis ehk pöörab see mitmetegi tähelepanu selle pääle, näituseks minu ehk veel mõne teise kolmanda, ja ehk asi wõetakse harutusele. Ei või see nõnda edasi kesta, midagi peaks ettewõetud saama. Meil on ju nii wäga ja wäga palju ülemuste käske, ringkirju, telefonogramme ja juhtnööre majanduse alal

wälja tulnud — üks teisele ikka täienduseks. Pääle selle on veel enam jagu Wene seadusi majanduse alal makswad, mille pääle kontroll ainult tähelepanekut juhib, kuid neid seaduse- raamatuid ei ole kuskilt saada, õnnelik on wäe- osa, kes juhtumise kombel kusagilt neid hankind. Kõiki neid seadusi meelespidada on wõimata ja neid ei ole ka paljudes wäeosades olemaski. See on wäga lihtne, päewakäsud või juhtnöörid, trükiti algused piiratud arwul. Likwideeritud wäeosad andsid need juhtnöörid arhiwi, ja utel formeeritud wäeosadel ei olnud neid kusagilt saada, läksid küsima — öeldi: ei ole. Nii et nüüd mitmed ülemused kui kotis kobawad, näituseks, tekib kahtlus, et mis siis saab, kui akti teha ühe naela naelte või 10 n. kaltsude pääle, aga mis siis saab, kui sellesse akti veel ühe või kaks katkiläinud või ärakulunud pörandaharja juurde lisada. Majanduse jaoskond, kus kõigi nende juhtnööride üle algusest pääle täielikku registrit ei ole peetud, on päris hädas, sest pääs nad kõik ei seisa. Asi on nii tähtis, et peab seda käsile wõtma, näituseks: Sõjawägede Ülemjuhataja päewakäskude põhjal ei tohi suguhaigetele lisapalka maksta, kuna 1921. a. suwel ringkiri ilmus, kus sõduritele kõiksugu indiwiduaal pakikesed sellel alal wälja antakse ja ülepea sellel alal mitmes wäeosas küsimused on tekkinud.

Teine näitus: Wene seaduste järele wõis maawäes ühele isikule kunni 200 mk. ja mere- väes 150 korraga dokumendi pääle wäljaantud saada. See suurendeti meil 10- kordseks, kuid tegelikult sellest kinni ei peeta ja kinni pidada ei saagi, sest mida võib üks rannawalwe raiooni ülem 2000 m. eest saada ja kui tema päälegi oma wäeosast mitmesaja wersta pääl eemal on.

On olemas veel need igasugused eelnõud- mised, mis ka wõimata asi. Näituseks: wõtke üks wäiksem wäeosa Tallinnas, temal on mingit wäikest asja tarwis, ütleme, näituseks, jalgratas või look. Siis peate selle jaoks eelnõudmise wastawale intendandile sisse andma 3 eksem- plaaris, kui see kahtleb, siis nõuab veel diwiisi ülema luba, pääle selle saadetakse see nõudmine Kraami Jaoskonda jne. Nüüd alga selle nõudmi- sega jälle sedasama teed, kui siis wiimati kuskilt ladust asja kätte saad, kus veel mingisugune walge saateleht ligi on, tähendab; need kuus eksemplaari ei wõimaldand veel selle asja kätte- saamist. Wäeosas peab selle asja wastuwõtmise üle veel akti tegema. Ülepea waadatakse prae- guste seaduste järele wastutawa ametniku pääle kui warga või suliku pääle, kelle wastu mingit usaldust ei ole ja kes ainult komisjonide waral võib töötada. Ei, see nõnda minna ei wõiks,

igale ühele peaks rohkem iseseiswust ja usaldust andma, ja kes siis sisse kukub, peab ka täielikult trahwitud saama, aga mitte paitetud. Ühe pärast ei wõi kõiki wargaiks pidada. Peaks ka rohkem paberi raiskamist ja kirjawahetust püüdma kõrwaldada. Naerdakse küll Wene seadusi, kuna sääl seadustes selgesti on öeldud, et iga ülemus peab selle eest hoolt kandma, et temale usaldatud wäeosas ilmaaegu kirjawahetust ei suurendetaks, wõimalikult anda eesõigus suusõnalisele käsule, ehk telefoni kaudu tehtud korraldustele. Ka pidid inspektori järelwaatamistel inspekteerijad seda waatama, et wäeosas ilmaaegu kirjawahetust ei peetaks ja seda mitteseaduslikul teel ei suurendetaks, tuli see ilmsiks, wõeti sellel alal uurimised ja korraldused ette. Oli ka weel keelatud kõiksuguste teadete nõudmine keskasutustel neile alluwatelt, mida nemad ise staatide, tabelite jne. järele wõisid kätte saada. Meil ei maksa siin ükski asi—ainult dokument („bumaaga“). Telefoni kaudu seletusi ei wõeta sugugi arwesse, kuna igaüks mäletab, kuidas sakslased telefoniga korraldusi tegid, kuidas see neil ruttu läks ja telefoni kõlisesemisest kuulati juba kui täieliku ülemuse käsku ehk dokumenti, makseti summad ja õiendeti suured asjad ainult telefoni kaudu. Meil on asutused ühes toas, aga iga wäiksema asja kohta anna teise laua pääle paber. Asi peab parandust leidma ja seda saaks, nagu mina ülal tähendasin, üldisel koosolekul.

Pea kordama, et tähendatud koosolekul

wõiks kõik wäeosad oma puudusi ja hädasid ilmsiks tuua. Näituseks ei wõi aimugi olla wäeosajärgi majanduse ülemal, kelle wäeosajärgi koos ühes kasarmus, wõi ka ühes linnas asub, kui suurte raskustega tuleb wõidelda neil majanduste ülematel, kelle wäeosad tuhande wiiesaja wersta pääle laiali on paisatud (Rannawalwe osakond). Üldiselt tuleks ka arutusele wõtta, missugused Eestis wäljatulnud juhtnõõrid tuleks muuta wõi täiendada ja kas neid ei saaks kuidagi ühiseks raamatuks teha, mis igal wäeosal kättesaadaw oleks. Nüüd, kui kellelgi midagi õiendust tarwis on, siis peab seda pool päewa otsima, näituseks: läheb temal perekonna abiraha maksmise kohta mõnda teadet waja, siis peab ta tingimata sõjawägede ülemjuhataja päewakäsud, sõjaministri päewakäsud, warustuse walitsuse ülema käsud ja „Riigi Teataja“ kõik kolm aastakäiku läbi sorima, sest kõik on üksteisega seotud ja midagi ühiselt täiendawalt ühes kui teises sellel alal ei ole öeldud. Wõib igaüks juba ettekujutada, kui palju see aega wõtab, ja kellel weel sellekohast registrit ei ole, see on päris hädas.

Meie ei pea praegusi juhtnõõre hukka mõistma, sest need olid sel ajal loodud, kus Eestis midagi weel ei olnud, olid ka sel ajal täiesti ajakohased, ilma milleta oleks wõimata läbisaada olnud. Need ajutised seadused wõi juhtnõõrid on meie riigi alus, nurgakiwid, kuid nüüd on aeg teine ja neist tuleb loobuda ja alaliste seaduste pääle üleminna.

I. Martins.

Kindral Bernhardi tulewiku sõjast.

(Järg).

Bernhardi teeb lahingu analüüsi kui järelduse mõlema mainitud wäeliigi tarwitamisest, misjuures waadeldakse lahinguid sõja kahesuguses wormis: kohtsõja ja manöwersõja wormis. Oma raamatu eessõnas ütleb autor, et otsekohe, kui sõda lõpeb, hakatakse tõendama, see sõda olla õige pärisõda ja kõik järgnewad sõjad lähewad wiimase shabloonile järele. Hoidudes sellesse äärmusse langemisest, tähendab Bernhardi, et ta tunnistas wiimase suure sõja niisuguseks, mis awab terve seeria sõdasid. Wiimane sõda on mitmes asjas öelnud uue sõna, äratähendanud uued teed, kuid tähendatud wormid arenewad weelgi ja ei tardu endisesse rutiini, olgugi et kohtsõda esines sellena wormina, mis walmistas raskusi kõigile sõdiwale pooltele, kuid siiski ei

ole see alaline tüüp, ei ole — kui nii öelda wõib — pärisõda. See on haigus. Mitte selles ei tule otsida saawutusi. Prantsusmaal kohtsõja kestwusel oli edu sakslaste pool, kuid sellegi pääle waatamata ei suutnud nad üleminna manöwersõjale. Wenemaal püüti arendada manöwersõda, kuid Bernhardi ütelse järele sõjateatri „äraneetud“ sügawus paraliseeris selles asjas tehtud algatused.

Eritledes mitmesuguseid lahinguid: wõitlus kohalikkude paremuste pärast, liikuw tõkketuli, otsustaw lahing kohtsõjas ja kallaletung ja kaitse manöwersõjas — kordab Bernhardi eelpool ühel ehk teisel puhul öeldud wäiteid. Kuid siingi on tal laiali pillatud huwitawaid mõtteid. Nii näituseks, kõneledes kaitsmisest, tähendab ta,

et ootamattuse printsiip võib leida tarwitusele- võtmist väga üllatawas wormis. Nii, äranähes, et kallaletungidel rindelt edu ei ole, tuleb püüda saawutada tagajärgi kaudsel teel. Teie lasete laiali kuulujutte, et waenlane walmistub teile kallaletungima teatud kohal, aga ise panete toime lahingwälja sügawuses jõudude koondamise sellele kohale, sisendades mõtet kaitsmise waja- duse. Oma agitatsiooniga teie nagu loote kindla arwamise waenlasele pääletungi otstarbe- kohasusest, ja ta tungib edasi. Te püüate teda, wiite ta seljataguses eitewalmistetud warude pääle ja annate hoobi. Edasi, kui Bernhardi kõneleb läbimurdmisest ja edaspidise edu arendamisest, rõhutab ta seda, et ei pea olema ühtki liikumist ilma kindla suuna walikuta ja äratähendatud ees- märgta. Üks läbimurre ei anna weel midagi, on waja seda arendada laiemale, milleks on waja, Schlieffeni retsepti järele, löök tiibadelt sihtida kõige tundlikumate kohtade pihta, mil- listena esinewad operatsiooni jooned. Ainult sel juhtumisel omandab saadud edu mitte taktilise, waid laiemal strateegilise huwi. Kohtsõjas üks läbimurre on ainult ilus, kuid ei wõi kuidagi mõjuda üldise edu pääle, kuid selle tagamiseks on waja asetada waid esimese järgu tähtsusega ülesandeid, mitte aga teisejärgulisi, ning wiia nad iga hinna eest lõpule. Tuletage meele meie plaani, ütleb Bernhardi: päämine hoop Prantsus- maale, siis pöörata idasse ja lõpp teha sääl. Kui meie hakkasime seda plaani teostama, ei jatkund meil tahet seda lõpuni läbiwiia. Kuid oleks ainult waja olnud Ida-Preisimaal korpused tagasi tõmmata Weikseli taha — ja Marne lahingu lõpp oleks wõinud teistsugune olla. Muidugi, Preisi kuningal oli raske Preisimaast lahkuda, olgugi ajutiselt, kuid wäejuhil oleks pidanud olema kiwine süda ja ta ei oleks pidanud anduma haletsusele. „Muide“, tähendab Bernhardi, „tema (s. o. Moltke noorem) oli haige inimene.“

Järgmine osa Bernhardi töös on pühendatud sõjaasjanduse põhiideedele. Siin harutab ta strateegilisi küsimusi sõja- filosoofilisest küljest. Kõige esmalt tuleb meelde tuletada Clausewitz'i põhiwäidet, et kaitsmine on sõja kõige täiuslikum worm. Bernhardi asub wastupidisel waate- punktil, nimelt et kallaletungil on kahtlemata ülekaal kaitses kõrwal. Kallaletungija omab wabaduse suuna walikuks, tema võib suuremas ulatuses kasutada tehnikat, anda enam koonde- tud hoobi ja lõpuks, tema pool on moraalne ülekaal ning liikumise füüsika; kaitsja samal ajal aga istub ja on rõhutat sellest istumisest. Kal- laletungija tahe annab temale suuri paremusi, ja ses suhtes on täiesti päewaselge, et pigemini

wõidab see, kes rohkem päälerõhub waenlasele, andmata temale rahu, kes ei lase end ärahalli- tada ja ei püüa waikuse ja wäljasuretamise strateegia poole. Need wäited kordawad mitu korda Bernhardi põhiideed, et ainult algatus- julgel on õigus wõita. Kõneledes pääletungi põhiideedest, harutab ta läbi kaks formelit: Fried- rich Suure ja Hindenburgi oma, mis kõnelewad kallaletungist, igalpool kallaletungist ja ainult kallaletungist, ning ta tuleb järeldusele, et sõja- pidamise põhiplaan ja meetod oli Saksamaa poolt õieti mõeldud, kuid neist ei peetud lõpuni kinni, ning wiimane asjaolu oligi lüüasaamise päämiseks põhjuseks.

Poliitika mõju strateegia pääle leiab Bern- hardi poolt wäärilist hindamist. Tema näitab, et poliitika võib edu tuua, kui wastasele on sisendatud wale mõte meie wõimistest selle ehk teise operatsiooni kohta, ehk kui wastane ei anna tarwilikku tähtsust punktile, mille pärast heideldakse. Autor ütleb, et ei wõiilmade wa- hele jätta ega tähendust andmata jätta faktile, mis meid nii ehk teisiti taband. Meie lootsime — tuletab meelde Bernhardi — et Ameerika ei hakka sõdima meiega, et Inglismaa ei astu wälja, et Austria on hästi eitewalmistetud, meie lask- sime endi poolt äraminna Itaalia — ja kahtle- mata oleks Bismarck hauas enese ümberpöörand, kui talle oleks öeldud neid wigu, mis oli teind meie diplomaatia. Meie oleksime pidand läbikaa- luma kõik shansid sõja poolt ja wastu, ning kui kord alustasime sõda, siis oleks pidanud ära- kusutama kõik võimalused edu saawutamiseks. Tuletagem meelde Friedrich Suurt, kuidas töötas tema sellases olukorras. Siin teeb Bernhardi huwitawa järelduse. Ta rõhutab wadjadust kõr- waldada poliitika ja strateegia konflikte sellega, et ühendada ühes isikus poliitikamehe ja stra- teegi, hoidudes sellega jõudude wastamisi tööta- misest. Lõpulikus kokkuwõttes peab sõna ütleva sõjamees, tema peab mitte ainult oskama öelda, kas on waja rahu, waid ka muretsema selle. Ka majandusel on suur mõju strateegia pääle. Sõja algusel meie ei mõenud, kas suletakse meile juurdewedu, kust ja mida võib saada j.n.e. Meie ei kaalund seda tähtsat küsimust ka Prantsusmaa ja Inglismaa suhtes, ent kui aru saime selle tähtsusest ja otsustasime katkestada seda weeluse sõjaga, siis ei jatkund meil südant selle lõpule wiimiseks. Poliitika, sõda ise, rah- was ja majandus — kõik need faktorid peawad olema kõrgel määral aktiivsed, ainult siis võib oodata edu.

Autori päämised elamused on pühendatud jõu allikaile. Esimese küsimuse pääle: milles

on jõu allik, tahaks alguses wastata, et arvus, kuid teravamalt asjasse waadates tuleb öelda, et see on moraalis. Harilikult pannakse see element sagedamini, kui teise, kahtluse alla. Siiski pöörge tähelepanu kahtlematule faktile, kuidas edu tiivustab massi, ebaedu aga rusuwalt mõjub temasse. Mass hakkab igawust tundma ja wajak midagi tugewat, mis mõjuks psüühikasse — distsipliini. Sõjaasjanduse seda külge ei wõi jätta unustusse: tuleb suunida kõik jõupingutused distsipliini kõwendamisele ja süwendamisele. Selle kõrwal peab seisma tähelepanelikkus sõduri wastu, ei wõi lubada ülearseid grupperimisi tema jõu kokkuhoidmiseks, ei wõi lubada sõdurile end laiali pilduda korruga paljuisse asjusse. On waja hoida sõdurit seljataguse halwast mõjust, mille tõttu, pärast esimest patriootilist waimustust, meeleolu langeb ja hakatakse harutama: kültalt sõdimisest, milleks sõdida ja muud sellesarnast. Ainus abinõu sõdurit selles mõttes hoida — isoleerida teda waimliselt kodumaast (!) On waja võimalikult eraldada sõdurit seljatagusest ja sisendada temasse kindla teadmise, et seljataga wõib olla kõikuwus, kuid tema üksi on kodumaa kaitsja ja seisab kõrgemal egoistlikust seljatagusest. Wäejuht on kohustatud kinnipidama sest joonest, ja kuigi saawad kuuldawaks häälid tema wastu, peab ta julgesti edasi minema oma eesmärgi poole, pööramata tähelepanu kellegi pääle. Need leheküljed Bernhardi töös on huwitawad sellega, et neis awaldub tema otsekoheesus, wõib olla isegi Saksa-maa kahjuks.

Lõpuks, kõneledes raamatu ülesandest, kirjutab Bernhardi, et alguses olnud temal lihtne idee: ta on läbielend sõja, ja pääle sõja lõppu tähnud ta omi mõtteid ja tähelepanekuid jagada ohwitseridega ja inimestega, kes sõjaasjandusse kiindund. Kuid kirjutades oli ta peatama jaänd. Ohwitserkond, paremad kaadri ohwitserid, on langend; lugejad on kusagil waikuses; sõjawäge ei ole; laewastik mere põhjas; maa niisuguses seisukorras, et ta on teotetud, purustetud, alandatud ja temale ei wõi soowitada nüüdisaegsete

sõjametoodide ja wiiside tarwitamist. Sina, waene maa, ära julge sõdida ajal, kui sinu kohal mängitakse haudamise marssi. Bernhardi kirjutab raamatu sõjast niisuguse maa jaoks, kes wõib sõda pidada, omades kõik tema elemendid, olgugi ainult algelises seisukorras. 1870 — 71 a. sõda peeti shablooni järele. Wene-Jaapani sõja ettewõtteis puudus julgus, ja Kuropatkini strateegiat, samutigi kui kogu Wene sõjawäge iseloomustas julgemise printsiibi jalge alla tallamine. Nüüd on saabund teine aeg, mil nähtused on saand wõrratumalt keerulistemaks ja ärasasituks. Meie oleme wäsind, kuid wõib olla on kusagil riik, tugew kultuuriliselt, ja tal seisab ees praktika pääl kindlaks teha julguse jõud. Lõpuks resümeerib autor: „Kui heita pilk üle ilmasõja, siis wõib imestada, kui palju on ohwerdetud jõudu ja tehnikat, mis awaldus lugemata ülesleidustes, ning mina palun lugejat järeleööelda, kas wõib sõjaasjanduse juurde, samuti ka pooliitika juurde asuda dilletantismi uhke näoga. Diplomaadile ei jätku sellest ainult, et käia manshettidega ja kõneleda prantsuskeelt; on waja teada mitte ainult oma maa jõud, waid wastawas maastaabis kogu ilma jõud ning jaotada neid malelual, wäljaarwates võimalused poolt ja wastu. Meie peame teadma, et jättes arwesse wõtmata kõiki neid andmeid, wõime hukatusse wiia maa. Ent kui ma näen, et mõned arwawad, nagu wõiks 5-margaline wabatahtlik täita endise saksa sõduri aset, ehk et soldatite nõukogu wõib wäejuhi asemele astuda, kes, andudes sõjawäele, elas ühte elu sellega — siis nagu näiks mulle, et olen oma raamatu kirjutand asjata. Kuid, minul ei ole selle üle otsustada, on waid lootus, et 70-miljoniline töökas rahwas ei wõi jäljetumalt kaduda, waid wõib kord saada ärakasutetud. Leidub inimesi, kes wõimaldawad uuesti pääd tõsta, ja siis sünnib uuesti endine sõdur. Minu elutee jõuab warsti lõpule, kuid tean, et see töö saab kiwikeseks uue ehituse tarwis ja et olen midagi teind üldsuse kasuks ja minu sõnad langewad hääle pinnale. Selle mõttega panen sulle käest“.

D. Lebedew.

Inglis kahurwäeteaduse põhiprintsiibid.

Inglis kahurwäeteadus lahendab palju ülesandeid ringjoone abil.

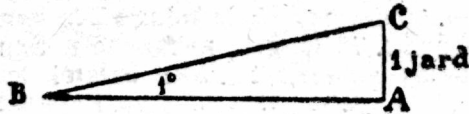
Ringjoon wõrdub üheltpoolt 360° , teiselt — $2\pi R$. Siit saame radiaani suuruse kraadides.

$$\frac{360^\circ}{2\pi} = 57,2727^\circ (\pi = 3,1416)$$

Joonestame radiaani, raadiusega 57,3 jardi. Kaar, mis weab pingule nurga 57,3°, wõrdub 57,3 jardile.

Oleks aga nurga suurus 1° , siis wastaks temale kaar, mille pikkus on 1 jard.

Wahekordade kolmnurk.
(Triangle of reference).

Joon. N° 1.

Oletame, et $AC = H$, s. o. kõrgusele;
 $AB = L$, s. o. kaugusele.

Siit võime järgmised wahekorrad välja tuua:
Kui nurk = 1° ja $H = 1$ jard., siis $L = 57,3$ jard.

"	"	"	10	"	57,3.10
"	"	"	100	"	57,3.100
"	20	"	"	"	$\frac{57,3.100}{2}$

Paneme arvude asemele wastavad tähed,
saame:

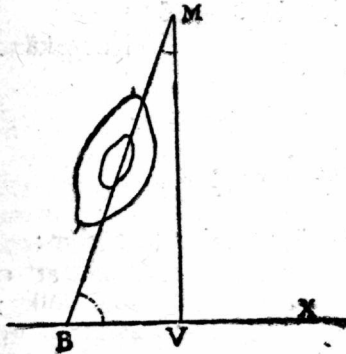
$$L = \frac{H \cdot 57,3}{D} = L \cdot D = H \cdot 57,3$$

(D — nurga suurus kraadides)

Tegelikult võetakse 57,3 asemele 60, siis saame:

$$L \cdot D = H \cdot 60 \dots \dots (1)$$

„Displacement“ nurk ehk sisemine nurk kolmnurga tipus.

Joon. N° 2.

Joon. N° 3.

$\angle XVM = \angle MBV + \angle BMV$. Kui $\angle XVM$ on 80° kuni 100° , siis võime praktiliselt võtta teda täisnurgaks ja kasutada wormeli (1).

Oletame:

$$BV = 300 \text{ jardi ja } VM = 2000 \text{ jardi.}$$

Siit:

$$\angle BMV = \frac{H \cdot 60}{L} = \frac{300 \cdot 60}{2000}$$

Jagame parempoolse liikme lugeja ja nimetaja 1000 pääle.

Saame:

$$\angle BMV = \frac{3 \cdot 6}{2} = 9^\circ; \text{ teiste sõnadega}$$

$$\frac{\frac{1}{100} \text{ baasist} \times 6}{\frac{1}{1000} \text{ kaugusest}} \dots \dots \dots (2)$$

Tule koondamine ja hajutamine.

Constant 72 — Kergele kahurväele.

A — nurk kraadides, mille sünnitavad z kahurid märgi pääle (A suurus antud et ole); y — tuhandik kaugusest, mis on jardides arwatud; X — märgi laius kraadides; Z — kahurite arw. Kahurite interwaal 20 jardi.

Interwaale on $z - 1$. Batarei front = $(z - 1) \cdot 20$. Et A suurst teada saada, kasutame formeli (2). (Baas võrdub käesolewal juhulmisel batarei frondile).

$$A = \frac{\frac{(Z-1) \cdot 20 \cdot 6}{100} \cdot \frac{Z-1 \cdot 6}{5}}{y} = \frac{6(Z-1)}{5y}$$

$\frac{X}{Z}$ on nurkade suurus kraadides, mille äärmised kahurid sünnitavad pillamise läbi väljaspoole oma kesktrajektoriumi.

Nüüd jääb meil lahendada

$$X - \frac{X}{Z} - A$$

See arw on kraadides. Teeme ta minutiteks, s. o. kasvatame 60 pääle.

$$60 \left(X - \frac{X}{Z} - A \right)$$

See on tervele batareile. Ühele kahurile on aga $Z - 1$ korda vähem, s. o.

$$\frac{60 \left(X - \frac{X}{Z} - A \right)}{z-1} = \frac{60 \left(X - \frac{X}{Z} \right)}{z-1} - \frac{60 A}{z-1}$$

$$= \frac{60 X \left(\frac{z-1}{z} \right)}{z-1} - \frac{60 A}{z-1}$$

Paneme A asemele tema arwusuuruse, saame:

$$\frac{60x \left(\frac{z-1}{z} \right)}{z-1} = \frac{60 \frac{6(z-1)}{5y}}{z-1} = \frac{60x(z-1)}{z(z-1)}$$

$$\frac{360(z-1)}{5y(z-1)} = \frac{60x-72}{z} \cdot \frac{1}{y}$$

Näitus 1. Kerge 4- kahurline batarei laseb märki, mille laius 4° (batarei päält). Kaugus 4.000 jardi. Palju lahendada tuld?

$$\frac{4 \cdot 60}{4} - \frac{72}{4} = 60 - 18 = 42'$$

Komando: „Tuld hajutada 0—40“

Näitus 2. Kerge 4-kahurline batarei astus lahingusse üksiku tängiga. Kaugus 3.000 jardi.

Palju koondada tuld?

Käesotewal juhtumisel wõime märgi laiuse wõtta nulliks.

$$\frac{0 \cdot 60}{4} - \frac{72}{3} = 0 - 24 = 24'$$

Kom.: „Tuld koondada 0—25“

Walame nüüd kogutud materiaali reeglisse.

Reegel. Et tuld koondada wõi hajutada, seks muudame märgi laiuse, mis on wõetud kraadides, minutiteks (s. o. kaswatame 60 pääle) ja jagame kahurite arwu pääle. Saadud arwust arwame maha; const. 72 jagatud tuhandik kauguse pääle, kus kaugus on mõõdetud jardides.

Kui saame positiwse resultaadi, siis tuleb tuld hajutada, kui saame negatiwse — koondada.

Constant 90 — Raskele kahurwäele.

Const. 90 saame raskele kahurwäele sama wiisi järgi, kui const. 72 kergele kahurwäele. Siin tuleb ainult silmas pidada, et raske batarei kahurite interwaal on 25 jardi, nii, et $\frac{1}{100}$ batarei

frondist wõrdub juba $\frac{(z-1) \cdot 20}{100} = \frac{z-1}{4}$

Edaspidine seletuskäik on täielikult sama kui eelminegi.

Ebakorralised interwaalid.

Kui interwaal kahurite wahel ei ole ei 20, ega 25 jardi, siis leiame const. nende tarwis järgmisel wiisil.

Const. 72 (kergekahurwäel) kaswatame uus interwaal $\frac{20}{20}$ ehk const. 90 (raskekahurwäel)

kaswatame $\frac{\text{uus interwaal}}{25}$.

Näitus: 4-kahurline k. batarei, interwaal 30 jardi, laseb märki, mille laius on 4° ja kaugus 3.000 jardi.

Palju hajutada tuld?

$$\text{Const. on } 72 \times \frac{30}{20} = 108$$

$$\frac{240}{4} - \frac{108}{3} = 60 - 36 = 24'$$

Kom.: „Tuld hajutada 0—25“

Kuusekänd.

Sõdurite õpetamisest kahurwäes.

Eesti Wabariigi geograafiline asend sunnib teda igatepidi naaberriikide sõjalise tugewusega rehkendama ja oma jõude nii korraldama, et nad wäikse arwu pääle waatamata suudaksid kodumaa piire kaitsta, tarbekorral waenuwankrit isegi waenulisel pinnal weeretada.

Sõjawägi on waenlasele aga ainult siis kardetaw, kui:

1) tema tehniline warustus wastab täiesti aja ja olu nõuetele;

2) iga sõdur tõsiseks isamaa kaitsjaks kaswatetud on.

Eeskujulikus sõjawäes peab iga sõdur:

1) sõjakunsti niiwõrd hästi tundma, et oma sõjawäelisel erialal iseseiswalt töötada wõiks;

2) moraalselt nii kaswatetud olema, et ta ei karda surma isamaa eest, waid peab seda oma auks ja uhkuseks.

Tugew ja wõitmata on see sõjawägi, kus pole argpüüakse ega jooksikuid ja kus iga sõduri dewiisiks on — „dulce et decorum est pro patria mori.“

Meie riik on weel noor ja majandusliselt nõrk. Sellepärast ei saa temale teha mingisugu-

seid etteheiteid, et see ehk teine wägiliik ei ole tehniliselt nii warustatud, kui seda nõuawad wiimaste sõdade kogemused. Sõjawäe warustamine relwidega, aparaatidega, masinatega jne. oleneb riigi jõukusest. Kui Eesti wäljawaated ses suhtes paranewad, wõib ta tõesti soetada — ja soetabki — oma sõjawäele aja- ning olukohase tehnilise warustuse.

Mis puutub aga teise küsimusse, sõjawäe kasvatamisse ja õpetamisse, siis ei olene see niiwõrd riigi jõukusest wõi ühest ehk teisest wälisest mõjust, kui meist enestest: kuidas meid, ohwitseri, on ettevalmistatud ja kuidas meie suudame ja tahame sõdureid ettevalmistada, kaswatada ja õpetada riigikaitsjateks.

Kuiwõrd ohwitserid suudawad käsitawat ainet huwitawaks teha, sõdureid kaasa kiskuda, neis tõsist tööhimu äratada ja neile moraalselt kõiges isiklikku eeskujut anda, sedawõrd saabub sõjawägi oma ideaalile — saada teraskõwaks müüriks riigi piirel, et ükski waenlane sisse ei pääse, siilikasukaks, mille okaste wastu waenlane enese werest kuiwaks jookseb.

Sõduri teenistuse aeg on aga wõrdlemisi lühike — kahurwäes näiteks 2 aastat — ning selle aja jooksul peab tema palju õppima ja waimliselt arenema. Igatahes nii õpetatud ja kaswatatud saama, et sõjamehe oskus ja waim temast iialgi ei lahkuks, waid et, kui isamaal teda riigikaitsjateks waja on, tema wõiks otsekohe oma sõjawäelisel erialal tööle hakata. 1½—2 aasta jooksul ilma süsteemita, kindla õpekawata aga midagi ära teha ei jõua. Ei suuda seda wilunud, wanad ohwitserid, noortest rääkimata. Sõduri õpetamiseks peab kindel kawa olema, nagu see on igasuguses kasvatamises, õpetamises.

Süsteem kõigepäält ja õpekawad — siis on töö wiljakas, toob lõbu õpetajale ja õppijale ning äraarwamata kasu riigile.

Eesti jalgwägi on sõdurite kasvatamise ja õpetamise suhtes õnnelikum kui teised wägiliigid. Temal on olemas wanemad ja wilunud ohwitserid, oma tarwilised määrustikud, isegi „Määrused nekrutite wäljaõpetamiseks.“

Jalgwäel on sõdurite kasvatamises ja õpetamises (igatahes paistab see nii olewat) teatud süsteem wälja kujunend wõi kujunemas.

Aga on üks wägiliik olemas, kus asi hoopis haledas seisukorras. See on Wabariigi kahurwägi.

Tänini maksab kahurwäes niisugune kord, et kahurwäkke määratud nekrutid saadetakse otsekohe batareidesse, kus neid aja ja oskuse puu-

dusel — sest kahurwäes on wõrdlemisi wähe ohwitseri ja needki noored, pooled peaaegu teistest wägiliikidest — pääliskaudselt riwiga, sisekorraga ja kahurõppusega tutwustatakse, natuke ratsasõitu õpetatakse — ja see on kõik. Pole mingit süsteemi, ehk kui on, siis niisugune, nagu praegu kirjeldasin, mis palju rohkem negatiivseid tagajärgi annab kui positiivseid.

Sest pärige kahurwäe sõdurilt, kas tunneb ta wahikorda, milline arusaamine on tal distsipliinist ja sõjawäelisel wiisakusest, mis teab ta oma batarei kahuritest — mitte kui midagi wõi jälle hoopis wähe, sedagi moonutatud kujul.

Waadake kahurwäe sõdurit, kas hoolitseb ta oma hobuse eest, söötab joodab teda nagu kord ja kohus, puhastab ilma sunduseta — ei. Ja see on seesama mees, kel kodus 2 — 3 hobust, keda ta kõiki ise hellal käel puhastab, söötis ja jootis.

Kroonuteenistus on tema laisaks teinud wõi pole temal arusaamist sõduri suurest ülesandest ja sellest, et riigi wara peab kallim olema kui isiklik.

Igatahes paistab nii, et batareis ohwitserid ei suuda nekrutite neid küsimusi selgitada ja äratada sõduris kohustunnet isamaa wastu.

Ja arusaadaw miks. Sest nekrutite wäljaõpetamine ja kasvatamine antakse batareis harilikult „roheline“, alles sõjakoolist tulnud ohwitseri hoolde, kes oma nooruse ja elu mittetundmise tõttu noores sõduris muud midagi ei näe kui inimest-masinat, warustatud mundri, sineli, mütsi ja saabastega. Sõduri hing aga — see on talle terra incognita.

Ja kuidas wõibki ta, ise alles lapsekingis, aru saada inimese psühholoogiast, kellel hoopis ise huwid, waated ja mõtlemiswiis, kes sarnases ümbuskonnas üles kaswanud, millest meie nekrutite õpetajal aimugi pole.

Kui õpetajal aga puudub waimline side õppijatega, siis ei wõi jutugi olla mingisugusest wastastikusest usaldusest ja arusaamisest. Wiimaste puudumisest on tingitud loidus, ükskõiksus, isegi lohakas õpitawate ainete wastu.

See esteks. Ja teiseks ei ole õpetamiseks, toonitan weel kord, mingisuguseid otstarbekohaseid kawu wäljaõõtetatud. Sellega aga antakse noor sõdur täiesti nekrutite ohwitseri meelewalla alla, kes teda nii kaswatab, kuidas tahab, ja seda õpetab, mis oskab wõi wiitsib. On nekrutite ohwitseril batareis pedagoogilist annet, püsiwust ja huwi asja wastu — siis pole lugu weel nii

halb — nekrutid saavad enamwähem rahuloldawalt wäljaõpetatud.

Sellepärast näemegi, et ühes batareis nekrutid palju paremini kaswatatud ja õpetatud on kui teises, olgugi et teise batarei nekrutite haridusline, waimline tasapind hoopis kõrgem oli kui esimeses.

Ja nii läheb palju waimlist jõudu kaotsi üheainsa inimese oskamattuse tõttu.

Sama lugu on ka kahurwäe alamohwitseride kooliga. Ma ei taha tema kohta midagi halba öelda, kuid õpesüsteemi ja õpekawade rewideerimine on siin tingimata tarwilik. Tuleb sisse wiia sarnane õpesüsteem, et õppus ei rajaneks ainult wenelastelt laenatud õpekawadel, waid saaks arwesse wõetud ka prantslaste, sakslaste ja jaapanlaste kogemused kahurwäe alamohwitseride õpetamisel. Kindla ja hästi l biitõtetud süsteemi ja õpekawaga kindlustame Wabariigile ohwitseride korpuse kõrwal teise tüseda toe—alamohwitseride korpuse.

Kõige kurwem on lugu siiski sõdurite, waatlejate, luurajate telefonistide, kahuriülemate jne. komandode õpetamisega, sest pole mingisuguseid määrusi meil Eestis sel alal. Kuigi batareis sarnased õppused on, siis peetakse nad ilma kindla kawata, „nii kuidas juhtub“. Päälegi on tööjõududest siin suur puudus, sest sarnaseid õppusi wõiwad juhatada tagajärjerkalt ainult ohwitserid—kahurwäelased, kuna praegu pooled ohwitserid kahurwäes on endised jalg-wõi ratsawäelased.

Praegust nekrutite kaswatamist ja sõdurite õpetamist kahurwäes seirates peame ühte tunnistama: nii see kesta ei wõi, parandus peab tulema. Sest nii kestes pole meil kahurwäes warsti enam ühtegi korralikku weltweebli, asjatundjat kahuriülemat, arusaajat luurajat ja hääd waatlejat, kahuri meeskonnast rääkimata, kes oma kohuseid juba nüüdki halwasti teab.

Käesolewas artiklis ei sõanda ma asja detailidesse tungida, üksikasjaliselt kahurwäe sõdurite kaswatamist ja õpetamist harutada, õpesüsteemi luua ning õpekawadega esineda.

Tahes juhtida ainult tähepanu mainitud wäärnähtusile ja kutsudes kõiki wanemaid ja wilunuid kahurwäe ohwitseri tööle asja kindlale alusele rajamiseks, esitan siin omalt poolt kahurwäe sõdurite kaswatamise ja õpetamise kawa üldjoontes.

1. Õpesüsteemi kogu Eesti sõjawäe jaoks wastawalt Eesti sõduri iseloomule loob Õpetuskomitee.

2. Õpekawad (kunni nädala tunnikawadeni) wastawalt õpesüsteemile töötab wälja kahurwäe inspektoriaat ehk selleks määratud komisjon.

3. Kui õpesüsteem loodud ja kindlad õpekawad olemas, on igal kahurwäe ohwitseril kerge wastawaid õperaamatuid kirjutama, kokkuseadma hakata. Kohased õperaamatud esitab kahurwäe inspektoriaat sõjaministrile kinnitamiseks.

Kahurwäe sõduri kaswatamine ja õpetamine jaguneks loomulikult kolme järku:

1) nekrutite wäljaõpetamine wäeosa õpekomandos.

2) Kahurwäe alamohwitseride kool.

3) Õppused batareis igasuguste komandode, meeskondadega ja kogu batareiga.

Kahurwäe sõduri teenistusaeg on 2 aastat. Kui tema sellest ajast 6 kuud õpekomandos, 4—laagris ja 10—alamohwitseride koolis on, siis jääb igal alamohwitseride kooli lõpetanud sõduril weel 4 kuud batarei alamohwitserina teenida, teisi sõdurid juhtides ning õpetades, sellega neid teadmisi elupraktikas tarwitada, mis koolis omandatud.

(Järgneb.)

Elmar Tambek.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Re e k.
Wäljaandja: Sõjawäe Õpetuskomitee.

Tähtis sõdurite poodidele.

Kunstpostkaardid

Wabaduse risti

kujutusega.

Tehtud 10 wärwis walge Bristol paberi pääl.

Tellimised wõetakse wastu

Tallinn, Suur Brokusmägi № 8,
Sw. Majandusühisus.

Sõdurite poodidele hinnaalandus.